EL TEL?

CREDA Pere Barnils

El 29 d'octubre, a la xerrada telemàtica vam dir:

- Preocupació generalitzada per aquesta etiqueta.
- Al curs 16-17 vam fer una "gira" amb la corresponent presentació.
- TEL, en desús:
  - Trastorn del llenguatge (quantificable amb una prova estandarditzada determinada)
  - No pot conviure amb cap altra dificultat.
- TDL, una etiqueta més àmplia i dinàmica:
  - Retard de llenguatge persistent.
  - Cap afectació clínica pot explicar aquest retard (lesió cerebral, trastorns genètics, pèrdua auditiva, TEA o discapacitat intel·lectual)
  - TDL pot conviure amb TDA/H, dislèxia, trastorn del processament auditiu i QI baix que no justifiqui una discapacitat intel·lectual.
- En qualsevol cas...
  - *L'atenció del CREDA no la determina un diagnòstic.*
  - *L'atenció del CREDA ve determinada pel Marc d'Actuació: CL.*

Les preguntes que ens heu fet arribar són:

1. A partir de quina edat es pot diagnosticar TEL?
2. Diferències principals entre TEL-TEA-RDL.
3. Àmbits d'afectació en els TEL: expressió/comprensió/cognició/interacció social.
4. Metodologia més apropiada per treballar l'accés a la lectoescriptura en alumnat TEL.
5. Relació TEL/Dislèxia.

Per quina raó en voleu parlar?

“Confirmem que, des de fa anys, hi ha malestar entre els professionals davant una situació confusa, amb dubtes tant en l’àmbit clínic com educatiu”.

Cita de l’article:

“Estudio del conseno en a nosología y la terminologia del TEL en llengua catalana com metodologia Delphi”. Març 2021

Anticipem:

1. No hi ha acord entre els professionals.
2. S’està fent l’esforç (de de fa anys: power 2016) de consensuar els termes, amb l’objectiu d’anar cap a un canvi progressiu per trobar una altra denominació com la del TDL.
3. Consensuar la perspectiva clínica i educativa, és difícil i això ofereix a les famílies un panorama confús.

DSM-V (2013): que no fa ús en cap moment del terme TEL, defineix el TL com: *Les dificultats en l'adquisició i ús del llenguatge no es poden atribuir a dificultats auditives o sensorials d'algun tipus, a una disfunció motriu o a alguna altra afecció mèdica o neurològica i no s'explica per discapacitat intel·lectual (TDI) o retard global del desenvolupament (RGD).*

Trastorns de la comunicació:

- Trastorn del llenguatge
- Trastorn fonològic
- Trastorn de la fluïdesa (disfluència o quequeig)
- Trastorn de la comunicació social

Experts: *Alteració significativa en l'adquisició i desenvolupament del llenguatge, que no està justificada per cap causa física, neurològica, intel.lectual ni sensorial, en unes condicions socials adients.*

Comitè d'experts en TEL: Mendoza E, Aguado G, Coloma CJ, Martínez AB, Montes A, Navarro R i Serra M. (2015)

Conclusió:

La definició del TL del DSM-5 es considera vaga i general i això és el que causa malestar a famílies, professionals de l'àmbit clínic i de l'àmbit euacitu.

Què podem fer des de l’àmbit educatiu? seguir atenent les necessitats dels alumnes més enllà del diagnòstic, com ja anem fent. Què ens trobem sovint? que hi ha centres, equips docents, que sense un diagnòstic no consideren la possibilitat d’elaborar un PI per l’alumne. Hem de poder diferenciar-ho, de forma progressiva, per anar posant en valor el decret d'inclusiva.

...

Mètode Delphi: característiques

1. Partir d’un problema poc definit, amb solucions alternatives i amb opinions discrepants. En el cas de CATALISE el problema era el contingut (nosologia) i el terme per designar els trastorns del llenguatge.
2. Reunir una participació anònima i representativa d’experts que aporten les seves opinions.
3. Realitzar una nova síntesi en cada una de les etapes que es torna a sotmetre als participants.

Per arribar a un acord cal el consens del 80%, que ara mateix no es té.

CATALISE

Un estudi de consens de Delphi multinacional i multidisciplinari. Identificació de les alteracions del llenguatge en els nens.

El nostre objectiu en aquest estudi era utilitzar una tècnica **Delphi** en línia per veure si era possible aconseguir un consens entre els professionals sobre els criteris adequats per identificar els nens que podríen beneficiar-se dels serveis especialitzats. Vam reclutar un panell de 59 experts que representaven deu disciplines (incloent educació, psicologia, logopèdia/patologia, pediatria i psiquiatria infantil) de països de parla anglesa (Austràlia, Canadà, Irlanda, Nova Zelanda, Regne Unit i EUA).

Participants del projecte Delphi sobre TEL en llengua catalana

- CLC
- CREDA
- ACPCREDA
- AELFA
- Universitats: UB i UOC

Conclusió: la definició del TL del DSM-5 es considera vaga i general.

Projecte PREVENIR

Comencem per diferenciar retard de trastorn

RETARD

- si als 16 mesos l'infant no ha iniciat l'expressió de paraules aïllades amb valor propostius o si als 2 anys no combina dues paraules.
- desfasament en el temps respecte a la normalitat menor de 2 anys.
- segueixen el mateix patró d'adquisició.
- amb el temps i tractament aconsegueixen tenir el mateix nivell que la resta.
- tots els nivells del llenguatge estan afectats per igual.

TRASTORN

- l'infant comença a parlar més enllà dels 2 anys.
- desfasament de 2 anys o més.
- el patró no correspon a cap etapa evolutiva, formes més antigues conviuen amb formes més evolucionades.
- no hi ha harmonia en el desenvolupament dels diferents nivells de llenguatge
- evolució lenta i persistència malgrat el tractament

EDAT DE DIAGNÒSTIC

Als 4-5 anys ja podríem parlar de possible TEL? Es podria confirmar el diagnòstic després d'un temps d'intervenció. És compromès identificar un alumne amb TEL abans dels 4-5 anys d'edat.

Criteris diagnòstics:

- Exclusió
    - QI no verbal de 85 o més
- 1.5 DT CELF

SIGNES D'ALERTA

- inici tardà del llenguatge oral.
- evolució lenta malgrat la intervenció logopèdica.
- factors genètics.

Children with SLI can have a range of difficulties

Sóc lent i necessito més temps per fer les coses

Em costa la lectura i l'escriptura

No sempre puc dir el que he pensat ni les meves idees

M'expresso amb frases però a vegades el que dic no s'entén

La gent diu que no m'entén, explico les coses desorganitzades

Soc capaç de fer amics a la classe però al patí és difícil

És difícil treballar amb grup, sovint pensen que no tinc interès o "passo"

No puc entendre el significat de moltes de les paraules

Puc tenir problemes de conducta si em sento frustrat o aïllat

Soc intel·ligent. Encara que no entengui paraules observant se el que esta passant.

A vegades conec les paraules però no les puc recordar quan les necessito.

Em costa seguir converses

Em costa evocar paraules i idees

4. Aplicació del model naturalista

- Estratègies educatives d'interacció verbal.

Sobreinterpretació

Expressions valoratives

Imitacions idèntiques

Correccions

Expansions

Encadenaments

Substitucions instructives

Accés a la lectura i l'escriptura:

- **La via fonològica** té per funció accedir al significat de les paraules escrites després d'una operació intermèdia que consisteix en transformar els símbols gràfics que componen les paraules en fonemes. La Consciència fonològica implica *adquirir dos tipus de coneixements sobre el llenguatge: el primer, implica aprendre que les paraules es poden dividir en segments més petits que les síl·labes. El segon, implica aprendre sobre els mateixos fonemes individuals.*
- **La via lèxica** té per funció accedir al significat de les paraules escrites a partir del seu reconeixement immediat o global. Així, doncs, per aquesta via s'atribueix un significat a una paraula sense necessitat de transformar prèviament cada grafia o grups de grafies en fonemes o grups de fonemes.

Indicadors del desenvolupament normal de la consciència fonològica:

A finals de P3:

- Pot parar atenció i discriminar sons.
- Pot discriminar paraules en frases.
- Pot discriminar paraules de pseudoparaules.
- Pot dir si dues paraules rimen.
- Pot generar una rima senzilla a partir d'una paraula (per exemple com gat, gos).

A finals de P4:

- Pot discriminar paraules llargues i curtes (comptar síl·labes).
- Pot aïllar i manipular síl·labes inicials i finals.
- Pot aïllar i pronunciar el so inicial d'una paraula (per exemple [s] en sal, [f] en foca.
- Pot separar la pronunciació dels sons en paraules de dos o tres fonemes (per exemple pa en /p/ /a/; nas en - /n/ /a/ /s/).]

A finals de P5:

- Pot aïllar i pronunciar tots els sons en paraules de dos, tres i quatre fonemes.
- Pot separar la pronunciació dels sons de paraules de quatre fonemes que continguin grups consonàntics a l'inici de paraula.
- Pot manipular (afegir, suprimir, substituir) sons inicials i finals de paraules de tres i quatre fonemes.

Finals de 1r d'EP

- Pot aïllar i pronunciar els sons de paraules que continguin grups consonàntics inicials (per exemple: plat en [p] [l] [a] [t]).
- Pot separar els sons en paraules que continguin grups consonàntics inicials, finals i medials.

Què podem fer des del centre educatiu?

Per facilitar la comprensió oral:

- Oferir recursos visuals
- Alentir la velocitat de les explicacions.
- Explicacions durant un curt període de temps.
- Fer servir frases simples.
- Evitar les parts difícils del llenguatge (jocs de paraules, metàfores).
- Fer preguntes per tenir la certesa que va entenent el que se li explica.
- Garantir que ha processat tota la informació.
- Tenir la certesa que ha comprès què ha de fer (activitats diverses).
- Introduir vocabulari nou amb la màxima descripció.
- Contemplar tots els significats possibles de les paraules.
- Considerar l'ajuda de companys.

Per facilitar la comprensió escrita:

- Treballar fragments, identificar paraules difícils...
- Considerar la necessitat de fer una adaptació del text.
- Reduir la informació implícita i ambigua.
- Presentar la informació organitzada, amb una estructura sempre igual.
- Oferir un guió de cada tema com a suport visual.
- Utilitzar mapes conceptuals.
- Presentar estímuls de suport visual.
- Potenciar les habilitats cognitives: predicció, raonament verbal.
- Ajustar el temps per la resposta.
- Oferir la possibilitat de fer avaluacions orals per poder reformular les respostes
- Formular preguntes que facilitin el raonament: per què? Com? Quan?
- Fer servir “pistes” que ajudin a l’evocació lèxica.